УДК 336.717.13

Росола Уляна Василівна,
старший викладач кафедри фінансів,
Кузьма Наталія Михайлівна,
студентка,
Мукачівський державний університет

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕПОЗИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Актуальність теми статті обумовлена тим, що депозитні операції завжди залишаються пріоритетними для будь-якої фінансово-кредитної установи. Важливим чинником розвитку економіки є наявність акумульованих грошових ресурсів комерційними банками у вигляді депозитів. Метою статті є дослідження та аналіз депозитного ринку України шляхом порівняння певних показників цієї сфери. Методологічною базою дослідження виступили загальнонаукові та спеціальні прийоми і методи дослідження. У статті досліджено основні напрями діяльності банків на рахунок залучення тимчасово вільних грошових коштів населення, вплив сучасного розвитку економіки на розвиток депозитного ринку України. Виявлено чинники, які впливають на ефективність результатів депозитної діяльності банківських установ. Охарактеризовано особливості функціонування депозитного ринку України за останні три роки, тобто з 2015 р. і до сьогодні. Висвітлено динаміку зміни ставок за депозитними вкладами. Визначено, що основним інструментом розвитку банківської діяльності у сфері депозитних операцій є довіра населення до банківської системи в цілому, а також подані основні рейтинги банків за різними критеріями. Практичне значення отриманих результатів полягає у пошуку шляхів та пропозицій розвитку залучення депозитних операцій та депозитного ринку України в цілому. Проведений аналіз може бути застосований при створенні механізму залучення вільних коштів населення банківськими установами. Подальші дослідження будуть спрямовані на пошук ефективних методів підтримки депозитного ринку України, а також виявлення впливу різних чинників в цій сфері.

Ключові слова: *банк, ресурси банківських установ, депозит (вклад), вкладні операції, політика депозитів фізичних та юридичних осіб, депозитний ринок.*

ВСТУП

Постановка проблеми. Основною складовою ефективної діяльності банківської установи є наявність необхідного обсягу депозитних ресурсів. Депозитна діяльність є одним із основних видів діяльності комерційних банків, без якої їх існування втрачає будь-який сенс. Саме тому, дослідження динаміки змін на депозитному ринку України є необхідним та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З числа наукових досліджень депозитного ринку загалом, а також депозитної діяльності окремих банківських установ слід виокремити роботи О. Береславської, Р. Корнилюка, С. Науменкової, Є. Носової, А. Шкляра, Е. Шульца. У своїх працях науковці розглядали питання, які є актуальними: зростання обсягу депозитних операцій, їх вплив на ресурсну базу банку, технологія проведення вкладних операцій з фізичними та юридичними особами, а також значення банківського нагляду для результатів діяльності банківських установ.

Мета статті (постановка завдання). Мета статті – дослідити стан депозитного ринку України, визначити його основні тенденції та перспективи розвитку.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сьогоднішній день українські банки здійснюють пошук оптимального варіанту формування банківських ресурсів. З позицій стабільності ресурсної бази і загалом діяльності банку необхідним є те, щоб найбільшу частку його ресурсів становили строкові вклади. Але, на жаль, в умовах нестабільної економіки України зростає рівень недовіри вкладників до формування строкових вкладів. Хоча, за оцінками вітчизняних експертів, «на руках» населення знаходиться значний потенціал грошових ресурсів, що становить велику частину грошового обороту і може бути розміщеним у комерційних банках України.

Часи, коли за вклади у гривні давали понад 20%, – у минулому. Сьогодні максимум, що можна отримати від надійних банків, – 12-14% річних в гривнях. До того ж зазвичай такі великі відсотки дають тільки під довгострокові вклади – на рік і більше [1, с. 26]. Альтернатива – вклади в іноземній валюті. Сьогодні більшість банків приймає вклади в доларах та євро. Але в даному випадку відсотки будуть значно нижчими, ніж у гривні.

Так, приклад Райффайзен Банк Аваль за вклади в євро пропонує 0,15%, «Креді Агріколь» – 0,01%, а Укрсиббанк узагалі не приймає вкладів в іноземній валюті [2].

Щоб оцінити ризики, пов’язані з формуванням строкових вкладів клієнтам (як компаніям, так і фізичним особам),ч завжди слід мати якісь певні орієнтири, якими часто слугують певного виду рейтинги.

Як видно з рис. 1, лідером рейтингу виступає Приватбанк, розміри депозитного портфеля якого є майже у 5 разів більшими від депозитного портфеля банку, який посідає друге місце (Райффайзен Банк Аваль), а третю позицію лідерів займає Альфа-Банк з розмірами портфеля вкладів фізичних та юридичних осіб – 28,6 млрд. грн.

Розглянемо комерційні банки України, які пропонують своїм клієнтам найкращі депозитні програми. Переможці рейтингу визначалися за дев’ятьма різними критеріями. За кожним з них банк

отримував оцінку – від 1 до 10. Найвищий бал – 10. У крайньому лівому стовбці таблиці – середній бал за всіма критеріями.

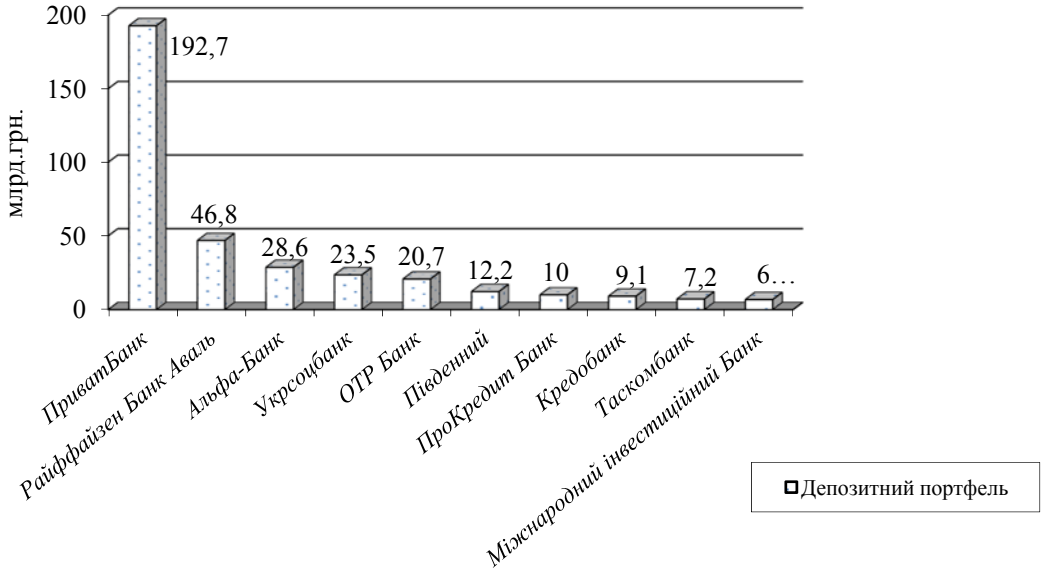

Рис. 1. Рейтинг Банків України за сумами депозитного портфеля за результатами 2017 року[7]

За результатами рейтингу найкращі депозитні програми пропонують такі банки як ВТБ Банк, ПІБ, Кредит Дніпро, враховуючи різні критерії, рейтинговий бал яких дуже близький до максимального, тобто до 10.

Зростання депозитних процентних ставок посилює проблему прибутковості банків, суттєво збільшуючи процентні витрати цих установ. Підвищення депозитної ставки за вкладами фізичних осіб на 1% збільшує приблизно на 3 млрд. грн. річний обсяг банківських витрат [3, с. 20].

Таблиця 1

Рейтинг банків, що пропонують найкращі депозитні програми [6]

Рейтинг	***Банк***	***%, гривня***	***%, долар***	***%, євро***
9.75	ВТБ Банк	17.5	7	6.25
9.75	ПІБ	17.5	6.75	6
9.25	Кредит Дніпро	17	6.3	5.3
8.75	Банк Форвард	18.5	5.5	4
8.5	Альфа Банк	16.75	5.5	4.5
8.5	Укрсоцбанк	16.75	5.5	4.5
8.25	Банк Південний	16.5	5	4
8.25	Марфін Банк	16.3	5.1	4.9
8	Таскомбанк	17	5.25	3.5
7.75	МІБ	17	3.5	4.5
7.5	Приватбанк	16.3	5	3
7.25	Ощадбанк	15.75	5	3
7	ПУМБ	15.1	4.6	3.1
6.75	Укргазбанк	16	3.75	2
6.5	Банк Восток	15	3.5	2
5.5	Ідея Банк	14.7	2.5	1.75
5.25	Укрексімбанк	14.9	5.19	2.99
4.75	Прокредит Банк	17	3	3
4.5	Правекс-Банк	11	1.5	1.5
4.5	Кредобанк	13	1.5	1

На сучасному депозитному ринку спостерігається стрімке зниження ставок за валютними депозитами. З початку 2017 року серед 25 учасників ринку жоден банк не підвищив депозитних ставок, один зберіг наявні, тоді як решта знизили на 0,5-5 процентних пунктів, у середньому – на 2,5 п.п. Середня ставка за депозитами з можливістю розірвання опустилась нижче рівня 2011 року.

Із банківського ринку масово зникають депозити з правом поповнення та можливістю дострокового розірвання. Схоже, депозитний ринок прямує у бік спрощення, за якого залишиться лише два види депозитів: строкові без права зняття та ощадні з вільним рухом коштів. Так, чотири банки за період січень-

липень 2017 року закрили пропозиції термінового депозитного продукту з правом поповнення, внаслідок чого тільки 12 банків з топ-25 учасників ринку пропонують такі продукти [5].

Ще рідкіснішим різновидом є накопичувальний депозит з правом дострокового розірвання договору, що лишився лише у 10 установах, та й простий строковий вклад старого типу можна знайти тільки в 11 банках першої 25-ки лідерів.

Сукупний обсяг зобов'язань українських банків протягом 2016 року скоротився на 1,6% до 1,133 млрд. грн. [6].

Банківський депозит користується серед населення попитом, оскільки він є менш ризикованим інструментом порівняно з іншими способами інвестування. Це пов'язано, перш за все, з існуванням Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), учасниками якого є переважна більшість українських банків. Він на сьогодні компенсує вкладникам суму в межах 200 тис. грн., за умови визнання банку неплатоспроможним [4, с. 73].

Як видно з рис. 2 з 2013 року до 2016 ставки за строковими депозитами «старого типу» були нестабільними. Особливо виразно це простежується у Райффайзен Банк Аваль, тут до 2014 року ставки за такими вкладами стрімко знижувалися, а у 2014 році, майже так само стрімко зросли. Такі різкі зміни тривали до кінця 2016 року.

Протягом 2017 року у всіх розглянутих банках спостерігається тенденція до зниження ставок за строковими депозитами з можливістю дострокового розірвання. У цьому ж році на депозитному ринку починають функціонувати строкові вклади без права дострокового розірвання договору (крім Райффайзен Банк Аваль), але ставки за ними так само набувають все менших значень.

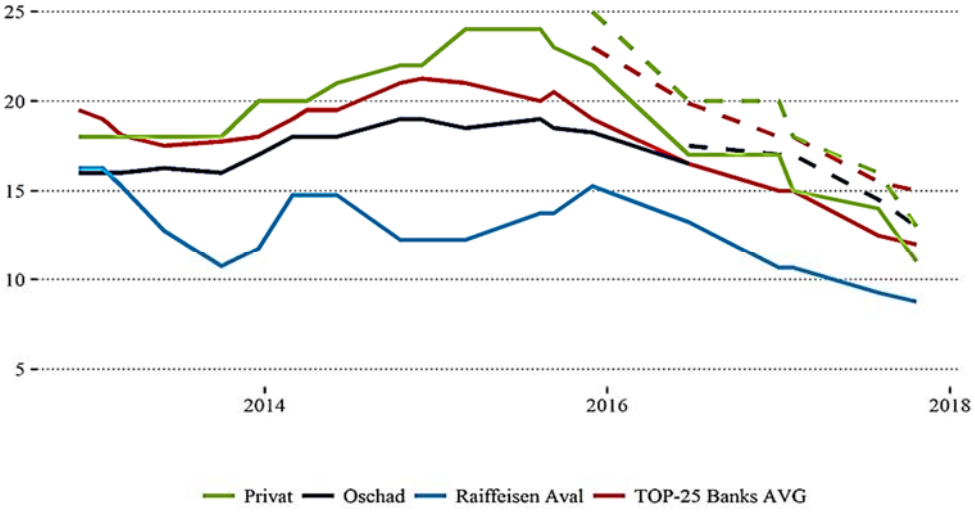

Рис. 2. Динаміка ставок за строковими депозитами у гривні (12 міс.) для Приват Банку, Ощад Банку, Райффайзен Банку та середнє ТОП-25 банків [2]

Пунктирні лінії – ставки за строковими депозитами нового типу з вищими ставками, але без права дострокового розірвання договору.

Суцільні лінії – ставки за строковими депозитами «старого типу» з можливістю дострокового розірвання.

На рис. 3 можна побачити, що ситуація з ставками за строковими депозитами у доларах має приблизно такі тенденції, як і з ставками на вклади у гривневому еквіваленті. На графіку видно, що до кінця 2017 року ставки за депозитами такого виду у Райффайзен банк Аваль набули майже нульового значення. І лише цей банк, з усіх розглянутих, не пропонує своїм клієнтам депозити нового типу, тобто без права дострокового розірвання договору, тоді як Ощад Банк майже повністю відмовляється від вкладів «старого типу».

Отже, як бачимо, протягом тривалого періоду, депозитні ставки набували різних значень, і станом на 1 січня 2018 року значення середніх ставок на вклади фізичних осіб зупинились на рівні, вказаному у табл. 2.

Депозитні зобов'язання українських банків станом на 1 липня 2017 року загалом становили 1,09 трлн. грн., а депозити клієнтам становили 876 млрд. грн. [6].

Серед великої кількості банківських установ кожен представник фізичних і юридичних осіб має можливість самостійно обирати банк, якому може довірити свої кошти і цим самим сприяти рейтингу даної установи на депозитному ринку [8].

Таблиця 2

Середні ставки комерційних банків України на депозити фізичних осіб у січні 2018 року (% річних) [6]

Період	*Депозити в гривні*	*Депозити в доларах*	*Депозити в євро*
3 місяці	13.20%	2.42%	1.45%
6 місяців	14.23%	3.08%	2.07%
9 місяців	14.32%	3.34%	2.39%
12 місяців	14.30%	3.70%	2.68%

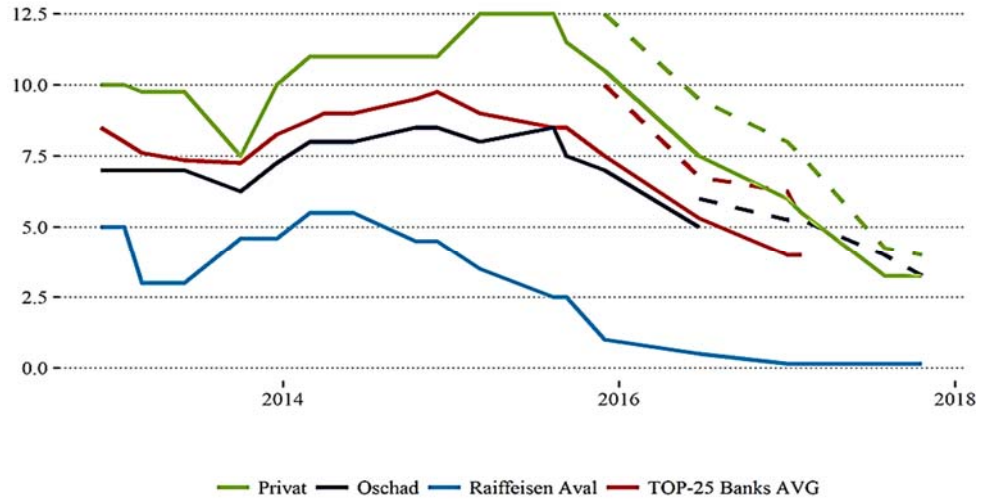

Рис. 3. Динаміка ставок за строковими депозитами у доларах (12 міс.) для Приват Банку, Ощад Банку, Райффайзен Банку та середнє ТОП-25 банків [2]

НБУ сформував рейтинг банків України за депозитами фізичних осіб станом на 1 липня 2017 року (табл. 3).

Таблиця 3

Топ-10 банків України за депозитами фізичних осіб (тис. грн.) [6]

№	Банк	Депозити фізичних осіб	В т.ч. до запитання
1	Приватбанк	159561569	40457303
2	Ощадбанк	74603999	17452423
3	Укрексімбанк	23833267	6785572
4	Райффайзен Банк Аваль	18342288	12188004
5	Альфа-Банк	17642822	3156410
6	Укргазбанк	15603119	3688050
7	Укрсоцбанк	15315647	4481489
8	ПУМБ	14341302	3815535
9	УкрСиббанк	11849687	10170287
10	ОТП Банк	9142769	6789443

З таблиці 3 видно, що у трійку лідерів за вкладами фізичних осіб увійшли такі банки, як Приватбанк, Ощадбанк та Укрексімбанк. Першу сходинку рейтингу посідає Приватбанк, депозити фізичних осіб якого складають 159561569 тис. грн., тоді як вклади ОТП Банку, який займає останнє місце рейтингу становлять 9142769 тис. грн., що майже у 18 разів менше від депозитів Приватбанку.

Отже, з наведеної вище інформації можна зробити висновок, що для клієнтів – фізичних осіб ПриватБанк пропонує вигідні умови з розміщення вільних коштів за депозитними програмами банку. Банк пропонує досить високі відсоткові ставки на ринку. Розроблено цілий комплекс варіантів вкладів на різних умовах. Завдяки цьому кожен клієнт може підібрати для себе найбільш вигідний продукт, враховуючи свої можливості та бажання. Приватбанк також пропонує своїм клієнтам простий і зручний спосіб роботи з банком за допомогою Інтернету. Це в свою чергу дає змогу клієнту заощаджувати свій час та гроші при розміщенні вкладу [9, с. 29].

НБУ не залишив буз уваги і депозити юридичних осіб. Рейтинг банків за такими вкладами відображено у табл. 4.

Як простежується у рейтингу, найбільш привабливим банком для юридичних осіб виявився Ощадбанк, який залучав 73932281 тис. грн. такого виду вкладень, а останню сходинку даного рейтингу посідає Альфа-Банк, депозити юридичних осіб якого складають 13573757 тис. грн.

На рейтинг найбільших банків України у 2017 році значний вплив виявив, так званий, фактор власника. Оскільки, стабільність і стійкість під впливом стресових умов багато в чому забезпечує вчасне поповнення капіталу і ліквідних ресурсів. І великим тому підтвердженням являється відсутність фактів визнання неплатоспроможним жодного банку, належного міжнародним фінансовим холдингам або державі.

Під впливом яскраво вираженої економічної, а так же політичної нестабільності нашої держави, щорічно число діючих банківських установ набуває меншого значення, що добре видно на рис. 4.

Оприлюднені Міністерством фінансів України цифри свідчать про те, що в банківській системі України кожен рік нараховується все менше й менше банківських установ. Так, станом на 01.01.2014 р. в Україні нараховувалося 180 банків, що є найвищим значенням за останні п’ять років, оскільки, до 2015 року їх кількість скоротилася до 163 одиниць, а вже 01.01.2018р. число банківських установ за даними НБУ становило 82 одиниці, в тому числі 38 банків з

іноземним капіталом. Отже, протягом останніх п'яти років кількість діючих банків в Україні скоротилась більш як у два рази.

Таблиця 4

Топ-10 банків України за депозитами юридичних осіб (тис. грн.) [6]

№	Банк	Депозити юридичних осіб	В т.ч. до запитання
1	Ощадбанк	73932281	29167207
2	Укрексімбанк	64568757	54224573
3	Укргазбанк	42301361	23044684
4	Приватбанк	39875434	19827482
5	Райффайзен Банк Аваль	29214610	25317936
6	УкрСиббанк	22096360	19662901
7	СІТІБанк	19071553	18537378
8	ПУМБ	18460769	12578811
9	Креді Агріколь Банк	18294697	10380482
10	Альфа-Банк	13573756	5998015

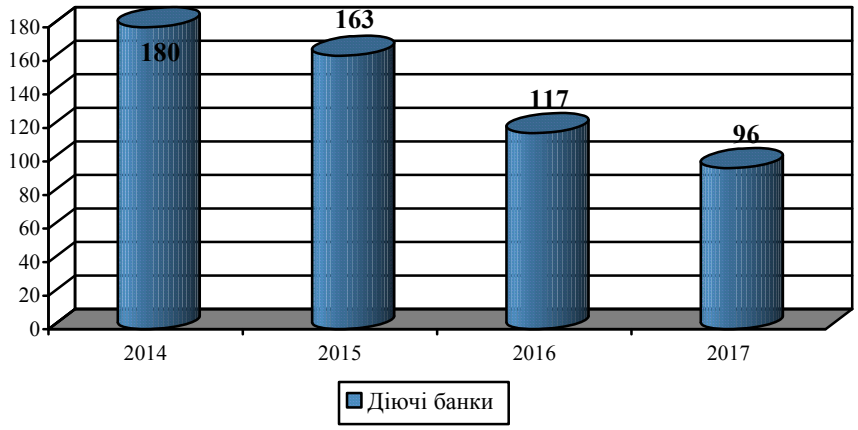

Рис. 4. Кількість діючих банків в Україні з 01.01.2014 до 01.01.2017 рр.[5]

Сукупний обсяг зобов'язань діючих українських банків протягом 2016 року скоротився на 1,6% до 1,133 млрд. грн., а сукупний обсяг клієнтського портфелю БСУ збільшився на 14,2% та станом на 01.01.2017 р. відповідав 807,07 млрд. грн.

На рис. 5 видно, що найбільш стабільним, в той же час найменшим, депозитний портфель є у комерційних банках східної частини України, тоді як протилежна ситуація на Півночі держави, там з 01.01.2015 р. до 01.01.2017 р. портфель вкладів зріс мажу на сотню млрд. грн.. Так само, як географічна структура наданих кредитів, депозитний портфель характеризується переважанням частки північного регіону, переважно завдяки м. Київ, через який проходить значна частина фінансових потоків країни.

Протягом останніх років банківський ринок демонструє впевнену і виважену тактику по досягненню все більших і більших значень депозитних вкладів, про що свідчать зниження депозитних ставок і зростання сум вкладів у національній валюті. Таку тенденцію ми можемо побачити на рис. 6.

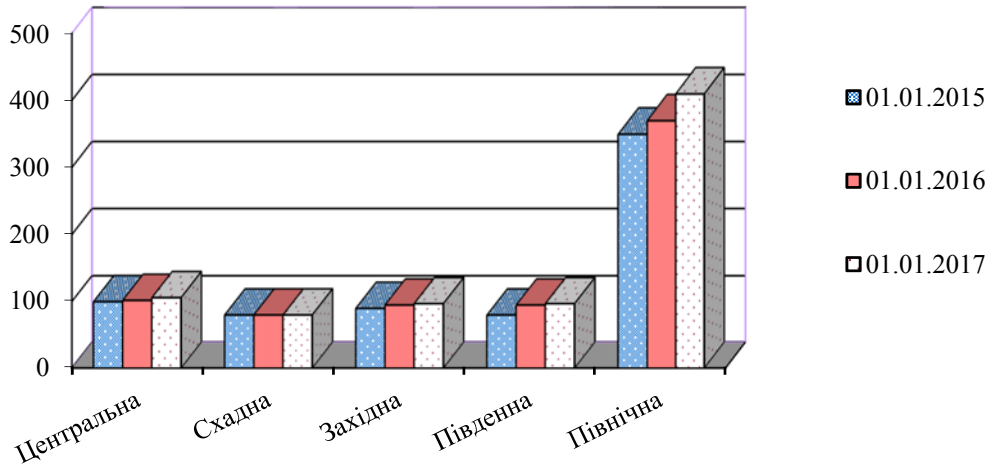

Рис. 5. Клієнтський портфель в регіональному розрізі, млрд. грн. [6]

Як бачимо на даній діаграмі, найбільшою популярністю для депозитів користується, як уже було зазначено раніше, Приватбанк. Він з першого і до останнього досліджуваних періодів тримається на першій позиції рейтингу, тоді як інші чотири банки до 2013 р. змінювали свої значення на депозитному ринку, однак, сформований рейтинг за результатами 2013 р. залишається незмінним і до початку 2017 року.

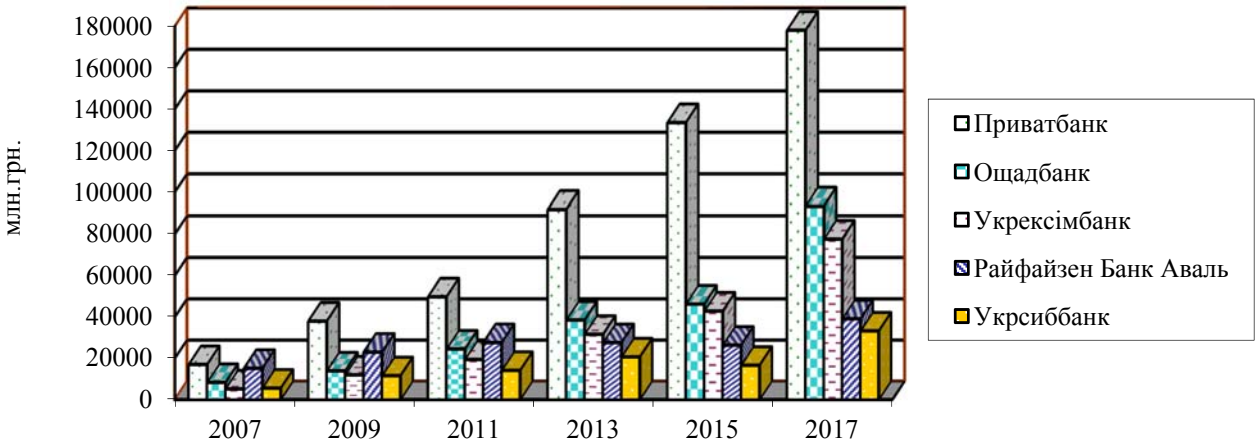

Рис. 6. Депозити банків України з 2007 до 2017 [6]

Можна говорити про те, що головними причинами збільшення обсягів депозитів і зменшення депозитних ставок є зменшення рівня інфляції, зниження з 1 січня 2016 р. ставки податку на доходи від депозитів з 20% до 18%, стабілізація валютного курсу, зняття обмежень на повернення валютних депозитів.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що ринок депозитних послуг є нестабільним. Для покращення ситуації зі сторони банків необхідно докласти великих зусиль, щоб повернути довіру своїх громадян. З метою залучення більшої кількості клієнтів для розміщення вільних коштів у формі банківських депозитів, необхідно запропонувати найбільш вигідні та оптимальні умови, ніж є на даний момент, тобто, розробити для клієнтів цілий комплекс варіантів вкладів на різних умовах, що допоможе кожному клієнту підібрати для себе найвигідніші депозити. При покращенні умов залучення вільних коштів громадян потенційним вкладникам необхідно скористатися цим шансом, адже після тривалої кризи ситуація в банківській сфері та економіці загалом стабілізується. Попри нестабільність депозитного ринку, результати проведеного дослідження демонструють позитивну динаміку в організації депозитної діяльності українських банків. Обсяг депозитних ресурсів за останні роки збільшився, що свідчить про поступове відновлення довіри клієнтів-вкладників до банківської системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Береславська, О. І. Девальвація гривні та спричинені нею виклики для України / О. І. Береславська // Вісник Національного банку України. – 2015.– №2. – С. 26-33.
2. Корнилюк, Р. Аналітичний огляд банків України [Електронний ресурс] / Р. Корнилюк. – Режим доступу: http://bankografo.com/
3. Науменкова, С. В. Підвищення доступності фінансових послуг: актуальні питання регуляторної практики / С. В. Науменкова // Фінанси України. – 2013. – №10. – С. 20-33.
4. Носова, Є. А. Заощадження домогосподарств як джерело інвестиційних ресурсів в Україні / Є. А. Носова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2015. – №2 (167). – С. 73-80.
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet.
6. Офіційний сайт Національного Банку України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/index.
7. Офіційні рейтинги банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://banker.ua/officialrating/
8. Шкляр, А. І. Банківський нагляд: недогляд обертається збитками / А. І. Шкляр // Урядовий кур'єр. – 14.08.2015.
9. Шульц, Е. П. Особливості сучасної депозитної політики банків // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. – №3(113). – С. 29-32.

REFERENCES

1. Bereslavs'ka, O. I. (2015). Deval'vacija gryvni ta sprychyneni neju vyklyky dlja Ukrai'ny. Visnyk Nacional'nogo banku Ukrai'ny, 2, 26-33.
2. Kornyljuk, R. Analitychnyj ogljad bankiv Ukrai'ny Retrieved from: http://bankografo.com/
3. Naumenkova, S. V. (2013). Pidvyshhennja dostupnosti finansovyh poslug: aktual'ni pytannja reguljatornoi' praktyky. Finansy Ukrai'ny, 10, 20-33.
4. Nosova, Je. A. (2015). Zaoshhadzhennja domogospodarstv jak dzherelo investycijnyh resursiv v Ukrai'ni. Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka, Serija: Ekonomika, 2, 73-80.
5. Oficijnyj sajt Ministerstva finansiv Ukrai'ny: Retrieved from: www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet
6. Oficijnyj sajt Nacional'nogo Banku Ukrai'ny: Retrieved from: http://www.bank.gov.ua/control/uk/index
7. Oficijni rejtyngy bankiv Ukrai'ny: Retrieved from: http://banker.ua/officialrating/
8. Shkljar, A. I. (2015). Bankivs'kyj nagljad: nedogljad obertajet'sja zbytkamy. Urjadovyj kur'jer.
9. Shul'c, E. P. (2015). Osoblyvosti suchasnoi' depozytnoi' polityky bankiv. Social'no-ekonomichni problemy suchasnogo periodu Ukrai'ny, 3 (113), 29-32.

Росола Ульяна Васильевна, Кузьма Наталья Михайловна. ОЦЕНКА СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ ДЕПОЗИТНОГО РЫНКА УКРАИНЫ

Актуальность темы статьи обусловлена тем, что депозитные операции всегда остаются приоритетными для любой финансово-кредитного учреждения. Важным фактором развития экономики является наличие аккумулированных денежных ресурсов коммерческими банками в виде депозитов. Целью статьи является исследование и анализ депозитного рынка Украины путем сравнения определенных показателей этой сферы. Методологической базой исследования выступили общенаучные и специальные приемы и методы исследования. В статье исследованы основные направления деятельности банков на счет привлечения временно свободных денежных средств населения, влияние современного развития экономики на развитие депозитного рынка Украины. Выявлены факторы, влияющие на эффективность результатов депозитной деятельности банковских учреждений. Охарактеризованы особенности функционирования депозитного рынка Украины за последние три года, то есть с 2015 г.. И сегодня. Освещены динамику изменения ставок по вкладам. Определено, что основным инструментом развития банковской деятельности в сфере депозитных операций является доверие населения к банковской системе в целом, а также представлены основные рейтинги банков по различным критериям. Практическое значение полученных результатов заключается в поиске путей и предложений развития привлечения депозитных операций и депозитного рынка Украины в целом. Проведенный анализ может быть применен при создании механизма привлечения свободных средств населения банковскими учреждениями. Дальнейшие исследования будут направлены на поиск эффективных методов поддержки депозитного рынка Украины, а также выявление влияния различных факторов в этой сфере.

Ключевые слова: *банк, ресурсы банковских учреждений, депозит (вклад), вкладные операции, политика депозитов физических и юридических лиц, депозитный рынок.*

Rosola Ulyana V., Kuzma Natalia M. EVALUATION OF THE CONTEMPORARY STATE OF THE DEPOSIT MARKET OF UKRAINE

The urgency of the article is due to the fact that deposit operations always remain a priority for any financial institution. An important factor in the development of the economy is the availability of accumulated cash resources by commercial banks in the form of deposits. The purpose of the article is to study and analyze the deposit market of Ukraine by comparing certain indicators of this sphere. The methodological basis of the study was general scientific and special methods and methods of research. The article investigates the main directions of activity of banks on the account of attraction of temporarily free cash funds of the population, the influence of modern economic development on the development of the deposit market of Ukraine. The factors that influence the efficiency of the results of deposit activity of banking institutions have been revealed. The features of functioning of the deposit market of Ukraine for the last three years, i.e. from 2015 to the present, have been characterized. The dynamics of changes in rates for deposit deposits has been highlighted. It has been determined that the main instrument of development of banking activity in the field of deposit operations is the public confidence in the banking system as a whole, as well as the main bank ratings according to various criteria. The practical significance of the results is to find ways and suggestions for the development of attraction of deposit operations and deposit market of Ukraine as a whole. The analysis can be used to create a mechanism for attracting public funds by banking institutions. Further research will be aimed at finding effective ways to support the Ukrainian deposit market, as well as identifying the impact of various factors in this area.

Key words: bank, resources of banking institutions, deposit, deposit operations, deposit policy of individuals and legal entities, deposit market.

Одержано 09.04.2018 р.